

Cavidi əzbər bilən 84 yaşlı riyaziyyatçı

“Keçmiş şagirdimə özümü tanıtdım, gözləri yaşardı...”

Həyat insana qınamağa öyrədir. Bir vaxt kimisə atdığı addım, verdiyi qərar üçün qınayır-san, mən heç vaxt bunu eləmərim - deyərsən, yaxud, düşünürsən. Həyat səni dolandırır o atdığı addımın, verdiyi qərarın düz astanasına gətirir. O zaman həmin adamın nə yaşadığını, niyə o addımı atdığını çılpaqlığı ilə görürsən, yaşayır-san, anlayırsan. Heç vaxt eləmərim - dediyini xatırlayıb, bu dəfə özünü qınayır-san. Kimsəni qınamağa öyrənirsən. Heç vaxt etmərim - demədən, heç kimi qınamadan oxuyun bu reportajı, lütfən.

Deyir, harada yaşadığını yazmayın, amma haqqımda yazın. Yazmadım, arif oxucu özü biləcək. Tahirə müəllimənin 84 yaş var. Riyaziyyatçıdır, amma Hüseyn Cavidi, Səməd Vurğunun əzbər bilir. Məni cəlb edən də bu oldu. Bir neçə dəfə görüşmüşük orda. Yanına ziyarətə getmişəm, bəzi istəklərinə çatdırmağa çalışmışam. Bu istəyini də yerinə yetirmək üçün - bir gün sizdən yazmaq üçün sabah yanınıza gəlirəm - dedim. Müəssisənin direktoru deyir ki, səhərə qəder hazırlayıb, yuxusu çəkilib ərşə. Səhər çıxış qapısına qəder gəlib, axırda işçilər onu otağına qaldırıblar ki, jurnalist gələndə birbaşa otağına gətirəcəyik.

Görən kimi həyəcanlı olduğunu hiss etdim. Masasının üstü, otağın divarlarındakı rəflər kitabla dolu idi, hər şeyə əl gəzdirilmişdi, xüsusi düzümü vardı:

- Nə çəkirsən, harada göstərəcəksən məni? - deyər, əl-ayağa düşdü.

Çətinliklə hərəkət etdiyi üçün yerindən qalxmağa qoymadım, əvvəlcə həyəcanını dəf etməsi üçün onu rahatlaşdırmaq istədim. "Qoyun kənara çəkilişi-filanı, bu qəzetlər hardandır bu qəder?" - deyər masanın üstündəki qəzetlərə işarə ilə soruşuram.

Deyir, direktora gələn qəzetlərdi, alıb mən də oxuyub qaytarıram. Amma "Ədəbiyyat qəzeti" nə şəxsən özü abunədir Tahirə müəllimə. Bizim xahişimizlə qəzetin baş redaktoru Azer Turan Tahirə müəlliməni ziyarət edib, qəzetin bir illik abunəsi də onun hədiyyəsidir. Sabir Əhmədovun "Yaşıl teatr" kitabı, nə bilim, hardasa 70-ci illərin nəşridir. Tahirə müəllimənin masaüstü kitabıdır. Zəlimxan Yaqubun "Peyğəmbər"i də var onların içində.

Böyük bir kitabı öz qabından çıxartmağa çalışır, alınmır, köməkləşib çıxardırıq - "İşiq sağan sözlər" kitabıdır. Deyir, bu, aləm kitabıdır, burda hər mövzuda yazılıb.

"Folklorşünas Məhərrəm Qasımlı var, çox savadlı adamdır" - deyir. Elə bilir mən tanıyıram Məhərrəm müəllimi, məsləhət verir ki, tanış olun onunla: "Mənə xeyli kitab göndərib".

- Tahirə müəllimə, hardan tapırsınız o adamları?

- Sizin kimi dostların sayəsində. Bilirsiniz, hamı sizin kimi bir dəfə məni dinləyir, sonra dinləmək istəyi ilə yenə gəlir.

- Azər Turanın sizə bağışladığı kitabı oxuyub bitirdiniz?

- Oxuyuram, çox məzmunlu kitabdır. Böyükdür, aram-aram oxuyuram. Cavidi elə açıqlayır ki... Onun atasını da tanıyırdım - yazıçı İmamverdi Əbilovu. Yaddaşım gedib, yoxsa onu da çox oxumuşam.

- Mənim yaddaşım indidən gedib, məşallah, burda oturduğunuz yerdə istədiyinizi əldə edirsiniz. İndi kiminlə görüşmək, hansı kitabı tapmaq istərdiniz?

- İndi yaddaş tez məhv olur.

- Hə, elə deyirlər.

Anlayana arı vizitlisi sazdır
Anlamayana zurna-qaval da azdır.

Yaddaşsızlıq adamı anlamayan kimi qələmə verir.

Bayaqdan söhbət əsnasında əlimdə oynatdığım əşyanı ona göstərib, soruşuram ki, bu nədir, Tahirə müəllimə? Deyir, o mənim sağ əlimdir: "Oturduğum yerdən qalxa bilməyəndə götürmək istədiyimi onu uzadıb yaxına çəkirəm". Ucu əl formasında uzun çubuqdur. Onun yerindən qalxa bilməyən adam üçün əhəmiyyətini anlayıb, düşünürəm ki, gözəl ifadə elədi Tahirə müəllimə. Doğrudan da onun sağ əlidir bu əşya.

- Bir az özünüzdən danışaq, harda müəllimə işləyirdiniz?

- 190 nömrəli məktəbdə təhsil almışam. Əslən Şamaxıdanıq, Bakıda böyümüşəm. Universiteti bitirəndən sonra Xalq Təsərrüfatı İnstitutunda işləmişəm, orta məktəbdə dərs demişəm.

*Ömrü hədərlə vurmadım başa
Zəhmətlə, hünərlə mən doldum yaşa.
Nizami deyir ki,
Bütün elmlərdən bir az sınıdım
Ölümün əlində mən aciz qaldım.*

- Hansı məktəbdə işləyirdiniz?

- 173 nömrəli məktəbdə. Günlərin bir günü burda yığınaq vardı. Mən də çıxış elədim, dedilər siz ədəbiyyatçısınız, dedim yox, amma hərdən özüm də unuduram riyaziyyatçı olmağımı. Sadəcə, vaxtında çox ədəbiyyat oxumuşam. Amma bir söz var:

Oxumaq dərmandir, anlamaq şəfa...

Heç vaxt nə oxuduğunu danışma, nə anladığınızı bəhs et. Bir gözəl kitab tapdın, bir dost tapırsan. Onu ikinci dəfə oxumağın dostla görüşündür. Belə-belə danışırım. Qonaqlardan biri dedi ki, bu xanım danışdıqca orta məktəbdə bir riyaziyyat müəlliməm vardı, onu xatırlayıram. O bütün riyazi düsturları şeirlə açırdı bizim üçün. Bizə ədəbiyyatı o müəllimə sevdirdi. Direktorumuz ədəbiyyatçı idi, öz dərslərinə Tahirə müəlliməni göndərirdi həmişə. Soruşdum hansı məktəbi bitirdiniz?

siniz? Dedi 173-ü.

Dedim, Samir, məni tanımadın? "Tahirə müəllimə, sizsiniz?" - dedi, gözləri yaşardı. Dedi, çox kökəlmisiniz ona görə tanımadım sizi. O vaxtlar çox incə idim. Həyat adamı həm incəldə bilir, həm də şişirdə. Deyirəm, qocalmışam, tanımazsan. Yox, dedi, mən qocalmışam, altı nəvəm var.

- Şagirdiniz illər sonra görüşmək çox maraqlı olar, təsəvvür edirm.

- Çox. Nələr yada düşmədi, hamı bizə tamaşa edirdi.

Bir dəfə də aşağıda bir hadisə olub. Əlimdə əl ağacı vardı, onu açarsan olur stul. Uşaqların məni Məkkəyə ziyarətə aparmışdılar, ordan almışım. Açıb oturmuşdum. Gördüm bir gənc qadın, yanında da 7 yaşında oğlan uşağı, kimisə axtarırlar. Neçə dəfə bu mərtəbələri enib-qalxdılar. Qadının da əlində ağır zənbil var. Dedim kimi axtarırsınız, dedi-

lamların sayəsində Bakıxanov qəsəbəsində iki otaqlı mənzilim ola-ola, üstəlik dövlət mənə üç otaqlı mənzil verdi. Yeter ki, Allahı tanıyaq. Evi salmışdılar genişləndirməyə, iki otaqlını verib, üç otaqlı almalyıq. Yoldaşım da çox mədəni adamdır, fərasətli deyil. Getdim çıxdım onun müdirinin yanına. Adı Vaqif Səmədovdur müdirin. Girdim kabinetinə, danışmışam əvvəldən. Dedim, adınız humanist, soyadınız ondan da humanist, niyə Qacar rolunda gedirsiniz? Adam tutuldu. Arxasınca da bir-iki ibrətəmiz kəlam. Dedi, müəllimə, bağladınız məni, ev sizindir.

Bu yerdə Tahirə müəllimənin telefonuna zəng gəlir. Müəllimə açıb, "Etibar, oğlum, ordan gələn olacaq, bir-ki para şey tapşıracam sənə, göndər. İndi yanımızda adam var, sonra zəngləşərik" - deyir.

- Kimdir, Tahirə müəllimə?

- Oğlumdur.

- Oğlunuz var, ancaq qızınızdan danışsınız həmişə?

- Yox, iki oğlum var. Onlar dinə bağlıdırlar, televizora-filana baxmırlar. Savadlıdırlar ha, amma islama bağlıdırlar. Mən də televizorsuz qala bilmirəm.

Onlar baxmırlar, heç baxılması da deyil, amma mən televizorsuz qala bilmirəm. Mən dövlətə çox müraciət elədim yaşayış yeriylə bağlı. Dedim Bilgəh tərəfdə, havası mənə düşdüyü üçün, bir yer verin mənə. Gətirdilər bura. Təzə istifadəyə verilmişdi mən gələndə. Bura çox yaxşıdır, mənə də çox diqqət göstərirlər, fərq qoyurlar. Fərq qoymasalar, yaşaya bilmərim. Bilirəm axı mən öz fərqimi. Adı məqamları anlamayanlar var. Nədən danışdırdım mən?

- Vaqif Səmədovdan ev almağınızdan.

- Hə, dedi xanım, ev sizindir.

- İndi o evlərdə uşaqlarınız qalır?

- Hə, əlbəttə. Vurğunun qızı Aybənizlə universitetdə eyni vaxtda oxumuşuq. Sonra görüşdük, dedim ona ki, atanın çörəyini yeyirəm. Dedi necə? Dedim onun şeirləri hər yerdə yolunu açır. Akademik Fuad Qasımlıdan qiymətli də Səməd Vurğunun şeirindən misrayla almışam. Bileti çəkdim, dedi danış. Dedim, birçə kəlmə bilirəm. Siz ilk dərsdə fəlsəfəyə giriş belə vermişdiniz:

*Ən böyük fəlsəfə həyatdır, həyat
Onu anlamasan gir beşikdə yat.*

Dedi, bu cavabı heç əlaçılardan ala bilmirəm, ver qiymət kitabçasını. Dörd yazdı məni.

*Yerdəki hər soyuq daş parçasından
Saraylar yaradır sənətkar insan.*

Bu misralar da əmək dərslərində yollarımı açıb. Sonra əməyə aid şeirlər yazmağı tapşırıdılar mənə ki, əmək otağının divarlarını bəzədirdim.

*Diş-dırnaqla qazandığım səadət
Deyişmərim min-min hazır səadətə.*

- Nizami Cəfərovu axtarırdınız, tapdınız?

- Yox. Onu Tofiq Hacıyevin kitabı üçün axtarırdım, nəvəsini tapdım, göndərdi mənə o kitabı. Sağ olsun.

- Məşallah, burda oturduğunuz yerdə istədiyinizi əldə edirsiniz. İndi kiminlə görüşmək, hansı kitabı tapmaq istərdiniz?

- İndi İntiqam Qasımlıdan axtarıram. Yeter ki, Allahı tanıyaq. Bu həyatdan onu tanıyan fayda görəcek. Bir də oxuyaq, dərk edək. Yalnız oxuyan dərk edər. Ömrü boyu oxudum. Deyir:

*Qüvvət elmdədir, başqa cür heç kəs
Heç kəsə üstünlük eyləyə bilməz.*

Şərh vermərəm, Tahirə müəllimə özü danışdı hər şeyi. Onun söhbətlərində həyatın çılpaqlığı var.

Ramilə Qurbanlı

